

Punishment for Animals

(1) במדבר פרק כב פסוק לג

ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה מפני כי עתה גם אתכה הרגתי ואותה החייתי:

(2) רש"י במדבר פרק כב פסוק לג

ואותה החייתי - ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה, כמו שכתוב (פסוק ל) ויאמר לא. על כן הרגתי, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות, וכן (ויקרא כ, טו - טז) ואת הבהמה תהרוגו, וכן (שם) והרגת את האשה ואת הבהמה:

(3) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ב עמוד א

דיני נפשות בעשרים ושלושה. הרובע והנרבע - בעשרים ושלושה, שנאמר (ויקרא כ) והרגת את האשה ואת הבהמה, ואומר ואת הבהמה תהרגו. שור הנסקל - בעשרים ושלושה, שנאמר (שמות כא) השור יסקל וגם בעליו יומת - כמיתת בעלים כך מיתת השור. הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש - מיתתן בעשרים ושלושה. רבי אליעזר אומר: כל הקודם להורגן זכה. רבי עקיבא אומר: מיתתן בעשרים ושלושה.

(4) רמב"ן בראשית פרק ט פסוק ה

מיד כל חיה אדרשנו - תמה אני, אם הדרישה כמשמעה, מיד החיה כמו מיד האדם להיות עונש בדבר, ואין בחיה דעת שתענש או שתקבל שכר. ואולי יהיה כן בענין דם האדם לבדו, שכל החיה שתטרוף אותו תטרף כי גזרת מלך היא, וזה טעם סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו (שמות כא כח), ואיננו להעניש את בעליו בממונו, כי אפילו שור המדבר חייב מיתה (ב"ק מד ב). וצוה כן בבני נח כבישראל:

(5) שו"ת הרשב"א חלק א סימן קיד

שאלת במה שכתב הרמב"ן ז"ל בפירושי התורה בפסוק (בראשית ט) מיד כל חיה אדרשנו שאין טעם עונש בהמה שהזיקה כדי ליסר את בעליה. שהרי אפילו שור המדבר שהזיק חייב מיתה. והקשית עליו דפלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה היא. דרבי יהודה פוטר בשור המדבר ורבי מאיר מחייב כדתניא בברייתא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מ"ד ב). ואף על גב דסתם מתניתין כר' מאיר וכדתנן התם שור האשה שור של הקדש שור המדבר. רבי יהודה אומר שור המדבר ושור וכו' פטורין מן המיתה מפני שאין להם בעלים. אפילו הכי קיימא לן כרבי יהודה. וההיא סתמא לאו סתמא איקרי הואיל ואיכא פלוגתא דרבי יהודה בצדה. וכההיא דתנן בפרק המניח את הכד (דף כ"ח) נשברה כדו ברשות הרבים דפליגי בה רבי מאיר ורבי יהודה במתניתין וסתמא כרבי מאיר ואפילו הכי פסק הרב אלפסי ז"ל כרבי יהודה. ופי' הרמב"ן ז"ל דהדין עמו דלאו סתמא מקרי הואיל ופליג רבי יהודה בצדו. ובפרק החולץ (דף מ"ב ב) נמי אמרינן בכי הא סתם ואחר כך מחלוקת היא ואין הלכה כסתם.

תשובה אפשר שהרב ז"ל לא נתכוון בפירושי התורה לומר שכן הלכה. אלא לומר שאין העונש מקנס הבעלים שהרי שור המדבר חייב לרבי מאיר. ולא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בדבר זה לומר שזה מדין קנס הבעלים לרבי יהודה ולרבי מאיר מגזרת הכתוב. . .

(6) בראשית פרק ט

(א) ויברך אלקים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ: (ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמש האדמה ובכל דגי הים בידכם נתנו: (ג) כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל: (ד) אך בשר בנפש דמו לא תאכלו: (ה) ואף את דמכם לנפשותיכם אדרש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם: (ו) שפך דם האדם באדם דמו ישפך: כי בצלם אלקים עשה את האדם:

(7) רש"י בראשית פרק ט פסוק ה

מיד כל חיה - לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהן, שנאמר (תהלים מט יג) נמשל כבהמות נדמו,

לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את החיות:

8) מזרחי על בראשית פרק ט פסוק ה

לפיכך הוצרך להזהיר עליהם את החיות. פירוש, שיחזרו לטבעם שהוטבעו בו מתחילת ברייתן שלא ירדו בהם, כדכתיב, "ורדו בדגת הים" כו' אתם רודים בהם ולא הם בכם, לא אזהרה ממש, שלא תפול אזהרה למי שאין לו דעת:

9) באר בשדה בראשית פרק ט פסוק ה

והוא יורה בך כהג' מזה"ר בלא הר"א"ס ו"ל שיחזרו לטבעם שהוטבע בהם בתחילה וכו' כדכתיב ורדו וכו' לא אזהרה ממש שלא תפול אזהרה למי
אין דעת ע"כ ולע"ד ולהחזירם לטבעם לא הוצרך מקרא זה דכבר כתי' לעיל ומוראכם וכו' אלא ודאי הך קרא ימירא לאזהרה דוקא אחי והיינו
השם הזה ע"כ וכן מנאמי צפי' הילקוט צפי' לא ידון רוחי גבי מאי דקאמר האם אף אלני סרק עהדין ליתן דין ושטון כמב ח"ל אעפ"י שאין
הם חיות וכו' שכלית ולפי הדעת לא שייך בהם דין ושטון אמר כן על שרו של מעלה ע"כ ולפי מה שהבין מזה"ר כגונם הר"א"ס עדיפה מינה
הטעם דלא כמיז מיד כל חיה אדרשנו ואם אימא דלא תפול אזהרה למי שאין זו דעת כדברי הר"א"ס אף ידעו דמס מיד כל חיה ויעטש ועוד
הוא מזה"ר צפי' שנגעו בדור המצול בעוונם למ"ד נוקפו ואף נעשו הרי אין בהם דעת וכן הכלל והעורב נעשו על ששמשו במינה כדאי' צפי' חלק
החיות הר"א"ס דלא תפול אזהרה למי שאין זו דעת כוננו דאין בהם דעת שלם כמין האדם לכוף אח יצרו ולעשות נגד טבעם ולהכי כמב דרך
החיות שחזרו לטבעם שהוטבעו בו מתחילה כדאמרי דקודם שיחזרו לטבעם לא תפול בהם אזהרה שאין בהם דעת שלם ואה"כ שאם אחר שיחזרו
לדעתם חיה נאדם הקב"ה ידעו דמו מידם דלא הו"ל לעשות נגד טבעם שהוטבע בהם ולזה אין צורך לדעת שלם וכב"ר פכ"ז צפי' לא ידון פליגי
הוא ח"ל ארי"א אין לך שמתחייב נאדם אלא אדם כיוצא בו ר"ג אחר אפילו כלב אפי' זאב וכמב המפרש בילקוט כמו שמיניו שאמר לנת על ע"ד מיד
החיות ור"א סוכר דפי' מיד כל חיה היינו המוסר חנינו ביד ח' להורגו ע"ש ועיין בפי"ח ע"ד פכ"ד ס' ג' שהביא סברת הרמב"ם בפי'
הוא פ"ו דק"ל שעיין הגמול לנ"ח לא נשמע כלל באמונתו ושקלא מן הגאונים האמינוהו ע"ש ומאי דק"ל למה"ר דלהחזירם לטבעם כבר כתי'
הוא נק' דלאמר לך הר"א"ס דמוראכם דקאמר לעיל הוא הנטמה שהנטיח הקב"ה לנת והכא במאי דגזר אומר הקב"ה מיד כל חיה אדרשנו
החזירם לטבעם שהי' בהם מעקרא כנ"ל:

10) רש"י בראשית פרק ב פסוק ז

וייצר - שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים, אבל בבהמה שאינה עומדת לדיון לא נכתב ביצירה שני יודין:

11) רש"י בראשית פרק ג פסוק כב

היה כאחד ממנו - הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים, ומה היא יחידתו, לדעת טוב ורע ומה שאין כן בבהמה
ובחיה:

12) רד"ק על בראשית פרק ט פסוק ה

ואע"פ שאין גמול ועונש לשאר בעלי חיים אלא לאדם שהוא בעל שכל, בעסק האדם יש להם גמול ועונש, כמו שאמר הנה מיד
כל חיה אדרשנו

13) אברבנאל על בראשית - פרק ט פסוק א-ז

והר"ן כתב "מיד כל חיה אדרשנו" - שאם חית השדה תשפוך דם האדם, השם ידרשנו לנקום נקמתו, כי לא הותר לחיה בשר
האדם כמו שהותר לו בשרה. וענין זה הוא, שהטביע השם טבע לכל חיה ההורגת אדם שיחלש טבעה באופן שכל מוצאה מן
החיות יהרגנה לרוע עניינה. אבל איני יודע מאין זה לרב:

14) ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק יז

אמנם ענין זה הגמול לבעל חיים שאינו מדבר לא נשמע כלל באמונתנו לפנינו, וגם ה'חכמים' לא זכרוהו כלל; אבל קצת
האחרונים מן ה'גאונים' ז"ל, כאשר שמעוהו מכת המעותזילה, ישר בעיניהם והאמינוהו:

15) ספר אמונות ודעות - מאמר שלישי - אות י

ושמא מהרהר יהרהר מחמת תורת הקרבנות בין על שחיטת הבהמות ובין על זריקת הדם והחלב. ואקרב את הדבר ואומר, כי
הבורא גזר על כל בעל חי שימות, ונתן לכל אדם מדת חיים, ועשה מדת חיי הבהמות עד זמן שחיטתן, והעמיד את השחיטה

Punishment for Animals

במקום המות, ואם היה בשחיטה צער יותר מצער המיתה הרי הוא היודע בכך וראוי אם כן שיגמול לה בשעור תוספת הצער, אנו אומרים כן אם יתברר שיש תוספת מהכרע הדעת לא על פי נבואה אבל סבילת הכאב וזריקת הדם והחלב, כבר באר בתורה שהוא עשה הדבר ללמד לנו, כי הדם הוא משכן נפשינו כאמרו כי נפש הבשר בדם הוא וכאשר נראה את זאת נשוב ונאמר לא נוסף לחטוא וישפך דמנו ויקטרו חלבינו כפי שאנו רואים את זה.

16 תשובות הגאונים - הרכבי סימן שעה

ודילמא נמי מדקאמ' רבי לכך נוצרת שבודאי נוצר והותר אדם בשחיטתו אלא שאין יוצרו מקפח שכרו. והכין סבירא לנא דכולהו בעלי חיים שהתיר המקום קריצתן והריגתן יש להן שכר. וקימא לן שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה לפיכך לא נוצר להרע לו אלא להיטיב לו. וסתאמא דמילתא לאו לשחיטה נוצר ואע"פ שהותר אדם בשחיטתו:

17 רד"ק על תהילים פרק קמה פסוק יז

צדיק. כי בצדק וביושר נותן לכל אחד אוכלו, ואעפ"י שהחי טורף את החי ואוכלו, כמו החתול לעכבר, וכן האריה, והדוב והנמר ושאר החיות האוכלות חיות אחרות, וכן במעופפים, העופות הדורסים עופות אחרים, הכל צדק מאתו, כי גם לחיות ולעופות הנטרפים נותן להם ג"כ מאכלם בחייהם, אלא שבהגיע קצם למות, גזר מקודם שתהיה מיתתם פעמים בהנאת חיים אחרים, ופעמים יגזור שימות מיתת עצמו, ואחד הוא לנטרף ימות מיתת עצמו, או ע"י אחר. וזה מבוכה גדולה בין החכמים, כי מהם אומרים כי כשטורף האריה הכבש והדומה להם, הוא עונש הנטרף מאת הקל יתברך. וכדומה לזה מצאתי בדברי רז"ל (חולין סג, א), ר' יוחנן כד הוי חזי שְׁלָף ששולה דגים מהים היה אומר (מזמור לו, ז), משפטיך תהום רבה. ומהם אומרים כי אין גמול ועונש בכל מיני החיים אלא לאדם בלבד, ואנחנו נאמר יש גמול ועונש לשאר מיני בעלי חיים בעסק האדם. כי הנה מצאנו (בראשית ט, ה), ומיד כל חיה אדרשנו, ונאמר (חבקוק ב, ז), וְשֵׁד בְּהֵמוֹת יִחִיתָ, ונאמר בגמול (מ"א יג, כח), ולא שבר את החמור. ופירשו רז"ל גמול בבהמות כגון החמור והכלב, כי אמרו רז"ל (בכורות ה, ב), מה נשתנו פטרי חמורים מכל בהמות לפדותם? ופירשו, לפי שטענו ביזתם של ישראל. ונאמר (שמות כב, ל), לכלב תשליכון אותו, בשכר לא יחרף כלב לשונו (שם יא, ז), מלמד שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריאה ובריאה (מכילתא, משפטים קצה). ויש דעת אחרת ואין ראוי לכתבה. וחסיד בכל מעשיו, שנותן להם מה שאינו מחוייב לתת להם, והם אינם ראוים לקבל, אלא שחסדו גבר עליהם:

18 ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק מ

והיות הבהמה נהרגת כשתהרוג אדם אינו לקחת דין ממנה, כמו שירחיקו עלינו הצדוקים, אבל הוא לקחת הדין מבעליה; ומפני זה נאסר להנות מבשרה, כדי שיפליג בעל הבהמה לשמרה וידע שאם תהרוג גדול או קטן, בן חורין או עבד, יפסיד מדמיה על כל פניו, ואם תהיה 'מועדת' - יתחיב 'כופר' מוסף על אבדת דמיה. והיא הסיבה בעצמה בהריגת 'הבהמה הנרבעת', שיזהר בעל הבהמה בה וישמרה כשמרו אנשי ביתו שלא תעלם מעיניו - שחמלת בני אדם על ממונם כחמלתם על נפשם, וקצת בני אדם יגדיל ממונו על נפשו, אמנם להשוות ביניהם הוא על הרוב, "ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו":

19 בית האוצר לר' יוסף ענגיל ח"א ס' נ"ה

והנה מצאתי עוד דדבר זה שייך עונש בבע"ח היא מחלוקת חכמים בב"ר פרשה כ"ו וז"ל אמר ר"א אין לך אדם שהוא מתחייב באדם הזה אלא אדם כיוצא בו (אין מי שיהו תובעין עליו דין שמים אם הזיק את האדם רק אדם המזיק את האדם הוא דינן עליו דין) ר' נתן אומר אפ"ל זאב וכלב (תובעין עליהם דין שמים אם הזיקו לאדם. רש"י) ר' הונא בר גוריון אמר אפ"ל מקל אפי' 'רצועה הה"ד כי את עול סובלו ואת מטה שבט הנוגש בו התנות ביום מדין ביום הדין א"ר אחא אף אילני סרק עתידין ליתן דין וחשבון רבנן אמרין מהכא כי האדם עץ השדה מה האדם נותן דין וחשבון אף עצים נותנין דין וחשבון עכ"ל המדרש

20 ערוך השלחן אורח חיים סימן א סעיף א

כתיב [משלי טו, כד] אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה וביאורו נראה כי המלאכים נבראו בשני כמבואר במדרש וכן מבואר במזמור [תהילים קד] ברכי נפשי המקרה במים עליותיו וגו' עושה מלאכיו רוחות והבדלת המים היתה בשני והבהמות נבראו בחמישי והמלאכים עובדים את בוראם ואין להם יצה"ר והבהמות יש להם יצה"ר ואין להם דעת וממילא דלהמלאכים אינו מגיע שכר בעד עבודתם אחרי שאין להם יצה"ר ולבהמות לא שייך עונש אחרי שאין להם דעת: